

Bariazio soziolinguistikoa Dimako euskaran¹

Gotzon Aurrekoetxea

Euskal Herriko Unibertsitatea
gotzon.aurrekoetxea@ehu.es

Abstract

This research follows the research line that Aurrekoetxea (2003) begins in the Basque linguistics: that is to say, the research of the sociolinguistic variation in the Basque Language. In this article the author studies in depth the linguistic changes between two generations in a small village, in the South of Biscay. For that purpose, the research is based on morphologic, syntactic, phonologic and lexical parameters.

Laburpena²

Ikerketa honek Aurrekoetxeak 2003ko argitalpenarekin hasitako ildoari jarraikitzen dio; hots, euskara jasaten ari den aldaketa soziolinguistikoaren azterketa. Ikerketan zehar herri txiki batean bi belaunaldiren artean gertatzen diren hizkuntza desberdintasunetan sakontzen da. Belaunaldien arteko hizkuntza desberdintasunen azterketa hizkuntzaren hainbat parametro kontuan hartuz burutuko da: morfologia, sintaxia, fonologia eta lexikoa.

Keywords: language variation, geolinguistics, sociolinguistics.

Gako hitzak: hizkuntza bariazioa, geolinguistika, soziolinguistika.

1. Sarrera

EUDIA ikerketa-taldeak esku artean darabilen “Euskal atlas sozio-geolinguistikoa” ikerketa-proiektua abian jarri zenetik, bilketako datuak eta dagozkien ikerketak lehenbailehen irakurleen eskuetan uztea dugu xede; ikerketak argitaratzen ez diren bitartean ez dute emaitzarik ematen eta ez dute bere helburua betetzen eta.

Datu-bilketa aurrera doan bitartean eta datu-basea ondu bitartean, emaitza oso eta orokorrak argitaratzen diren bitartean, ikerketa partzialak argitan ipintzen joatea gura izan dugu, leku desberdinetako datuak aztertuz eta argitaratuz.

Testuinguru honetan kokatzen da artikulu hau eta jada duela urte batzuk argitaratu nituenen jarraipena da. Zer berri dakarren edo zertan den desberdin itaunduko du batek baino gehiagok. Hara, ikerketa hau orain arte egindako lanen (Aurrekoetxea 2003, 2004, 2006 eta 2007) jarraipena da. Jarraipena haietan erabilitako metodologia eta galdesorta osatu eta aberastuz burutu delako eta haietan oinarrituz eraman delako aurrera. Ikerketa honetan erabili den galdesorta desberdina da, osoagoa eta aberatsagoa, lekukoak desberdinak dira, nahiz adin berak erabili diren honetan ere, eta ikerketa zabalago baten parte da, hain zuzen ere Euskal Herri osoan burutzen ari garen ikerketaren zati da eta. Gauzak horrela, herri honetako datuak gainerakoekin erkatzeko

eta denen artean sortzen ari den hizkuntza bariazioa ikertzeko aukera izango dugu.

2. Inguramendu teorikoa

Belaunaldien arteko hizkuntza desberdintasuna aztertzea berria da oso euskararen kasuan.

Ez da berria, ostera, ikerketa ildo hau hizkuntzalaritzan. André Martinetek 1939an “Description phonologique du parler franco-provençal d'Hauteville (Savoie)” argitaratu zuenetik euri asko egin du jada. Ikerketa hau hizkuntza aldagarritasunaren ikusmolde soziolinguistikoaren aitzindaria izan zen. Martinetek familia bereko hiru belaunaldi aztertu bazituen B. Cazacu-k (1965) bi belaunaldiren arteko desberdintasunak izan zituen aztergai.

Baina metodologia berria eta gorpuztua sortu zuten Weinreich-ek, eta batez ere W. Labov-ek. Harrezkero ikusmolde soziolinguistikoaz egindako ikerketek ez dute etenik ezagutu.

Euskal dialektologiari itzuliz, esan daiteke ez dela oraindik era honetako ikerketa sakonik argitaratu. Egia esan, badira ikuspuntu soziolinguistikoa nola edo hala kontuan izan duten argitalpenak, baina ez herri edo guneko geografiko txiki bateko hizkeraren azterketa soziolinguistiko zehatza egitea izan duenik.

Aurrekarien artean aipa daitezke besteak beste aipatu ditugun Aurrekoetxearen lanak eta Pérez Landa (2006). Aurrekoetxeak aipatu argitalpenetan

1 Ikerketa hau EHUK babestutako “Euskararen Atlas sozio-geolinguistikoa” (UPV05/72) ikerketa-proiektuaren barnean kokatzen da.

2 Eskerrak EUDIA ikerketa-taldeko Txipi Ormaetxea, Aitor Iglesias eta Imanol García-ri gaiari buruzko iradokizun eta testuari egindako hobe-kontzientziatik.

hizkuntzaren berdintze fenomenoak ikertu ditu belaunaldi desberdinetako datuen argitara; eta ikerketa horiek izan dira oinarri eta akuilu “Eudia” ikerketataldeak esku artean duen proiektua diseinatu eta abiadan jartzeko. Izan ere, ikerketa horietan azaltzen diren datuak erakusten dute norainokoa den hizkuntza estandarraren indarra, berarekin batera bizi diren eta askoz ere prestigio gutxiago duten aldaeren aurrean. Aldaera desberdinen egoera aintzat hartuz eta herri desberdinetan nolako harremanak dituzten ikertzeko sortu zen “Euskararen atlas soziolinguistikodialektologikoa” (edo euskararen atlas sozio-geolinguistikoa ere) deitu den ikerketa-proiektua. Aurrekoetxearen ildo honetako lehen lanetan herri gutxi batzuetan agertzen ziren zantzuak ea euskararen eremu osoan ematen ziren eta zein norabidetan ematen ziren aztertzeke sortu zen, hain zuzen ere, ikerketa-proiektu hau.

“Euskararen atlas soziolinguistikodialektologikoa” ikerketa-proiektuaren barnean kokatzen da, beraz, herri batera bakarrik mugatzen den ikerketa-artikulu hau.

Pérez Landaren ikerketak ere, Aurrekoetxeak bultzatutako ikerketa izanik, aipatutako ildo jarraitzen du, ikerketa-eremua bokal elkarketara eta herri bakarrera mugatuz. Lanaren ondorioak argi uzten du hizkuntza estandarraren indarrak tokian tokiko ezaugarriak noraino murrizten dituen.

3. Ikerketaren datuak

Datu-bilketarako erabili den metodologia ondoko ezaugarriak ditu³:

- Galdesorta bidezko datu-bilketa egin da. Hain zuzen ere lexikoa, morfologia eta sintaxiari buruzko galderak biltzen dituen 202 galderatako galdesorta erabili da. Galdesorta hau berariaz eraiki da proiektu honetarako. Eta besteak beste, EHHA⁴ egitasmoan erabili den galdesortan azaltzen diren galderez dago osatua. Hauetarik 120 galdera lexikoari dagozkio; 62 morfologiari (22 izen morfologiari eta 40 aditzari) eta 20 sintaxiari. Jakin badakigu herri bateko hizkuntzaren bariazio soziolinguistikoa sakontasunez aztertzeke galdera kopuru urria dela, baina nahikoa dira bariazio honen ildo nagusiak zein diren atzemateko eta zein abiaduran ari den ematen zehazteko.
- Herri bakoitzean, eta gure kasuan Dima herrian, bi pertsonari egin zaie galdeketa: 55 urte dituen pertsona heldu bati eta 24 urte dituen gazteari. Heldu zein gaztea baserrian

bizi dira, nahiz bata ere ez den hartatik bizi: helduak inguruko lantegi batean egiten du lan eta gazteak unibertsitate ikasketak egiten dihardu. Biak gizonezkoak dira.

- Datu-bilketa elkarrizketa gidatu bidez egin da, zeinetan galdera zuzenak, perifrasi bidezkoak, itzulpenak eta abar erabili diren.
- Hizkuntza erregistroa. Hitzunei, elkarrizketatuei, lagunartean, etxekoekin, hizkera informalean ekoizten duten hizkuntza erregistroa bilatzen ari garela aipatzen zaie. Ez dutela zertan pentsatu behar galdetzen den hori nola esan beharko litzatekeen edo nola agertzen den halako testuetan, etab. Galdera edo esaldia entzun bezain laster lehena ateratzen zaiena bilatzen ari garela, alegia. Baina, ezaguna da metodologia honen bidez lortzen diren emaitzak tentuz hartu behar direla, erregistro informalaz gain noiz edo behin erregistro erdi formaleko datuak ere azaltzen direlako elkarrizketan zehar. Ondorioz, erregistro informala jasotzea nahi izan arren, erdi formala jasotzen dela ondorioztatu behar da.

4. Belaunaldien arteko azterketa

Ikerketako datuak aztertzean ondoko urratsak jarraituko dira: belaunaldien arteko azterketa lehenik hizkuntza arlo edo parametroka aztertuko dira eta ondoren orokorki. Emaitza hauek aztertzen dihardugun bi belaunaldien arteko hizkuntza bariazioa zertan datzan azalduko digute. Eta hau bi norabidetan: batetik kuantitatiboki eta bestetik hizkuntza ezaugarriak kontuan hartuz.

Datuak aztertzean faktore desberdinak izan dira kontuan, baina nagusiki bi multzotan banandu ditugu desberdintasunak: kulturizazioa eta deskulturizazioa.

Kulturizazioa terminoarekin hizkuntzaren indartze fenomenoekin agertzen diren hizkuntza ñabardurak identifikatzen ditugu; hala nola, eskolatzean jasotzen diren hizkuntza ñabardurak, hizkuntza estandarraren hedakuntzaren ondorioz lortzen direnak, etab.

Deskulturizazioa terminoarekin hizkuntzaren ahultze fenomenoak bildu dira, hala nola, mailegatzeak, kontzeptuen ez-ezagutzeak, hizkuntza desberdintasunen urritzeak, etab.

Hizkuntzaren ahultze edo galera ez da hizkuntza arazoa bakarrik izaten, gehienetan. Izatez, hizkuntza hori erabiltzen dutenen deskulturizazio baten ondorio izaten da. Deskulturizazio hau hainbat faktore soziolinguistikok eraginik ematen da; faktore horien artean oso ondo ezagutzen den diglosia fenomeno dugu tartean. Baina diglosia deskulturizazioaren ezaugarri bat baino ez da.

Deskulturizazioak, lehenik eta behin, norberaren kulturaren desprestigiatzearen ondorioz kultura

³ Proiektuaren zehaztasunetarako ikus Aurrekoetxea, G. & J. L. Ormaetxea 2006.

⁴ EHHA (Euskararen Herri Hizkeren Atlas) egitasmoa 1984. urtetik honantz Euskaltzaindia bideratzen ari den egitasmoa da.

propioaren galera dakar, kultura propioaz barneko erreferenteak galtze ondoren eta kanpoko kultura arrotz baten erreferentziak geroago eta barnerago sartzea, azkenik.

Kultura propioaren baloreen galtzean hizkuntza bera ere galduz doa. Galtze honen lehen sintomak ezaugarri lexikal propioen galtzean kokatzen direla esan ohi da. Ondoren ezaugarri gramatikalak izango dira ñabardurak galduko dituztenak.

Ikerketa honetan erabili diren lekukoen belaunaldien erradiografia eginez euskararen eremu osoan orokorra den ezaugarri bat dugu aurrean: belaunaldi heldua hizkuntzaren ahultze fase batean hezitakoa den bitartean, belaunaldi gaztea, oro har, hizkuntzaren indartze fase batean bizi dena dela.

Egia esan, beharbada goiko baieztapen hauek zehaztasun asko behar badituzte ere eta tokian tokiko kasuak aztertu behar badira ere, euskararen herria osoki hartzen bada, eta behar diren salbuespenak kontuan hartuz, esan daiteke belaunaldi heldua nagusiki hizkuntza arrotz batean eskolatu dela kulturalizatu dela; eta belaunaldi gaztea nagusiki, salbuespenak salbuespen, euskaraz eskolatu dela eta kultur erreferenteak ere nagusiki euskaldunak izan direla, joera biziago edo apalago batean bada ere.

Beraz, aukeratu diren bi belaunaldien artean dauden ohiko desberdintasunen artean beste hau ere gehitu behar da: helduena deskulturizazio-belaunaldia den bitartean gazteena kulturizazio-belaunaldizat jo behar dugula. Eta ezaugarri hau kontuan hartzekoa da, funtsezko ezaugarria bihur daitekeelako kasu batzuetan.

Ez da ahaztu behar aztertzen dihardugun deskulturizazioan belaunaldien arteko kultura aldaketa ere badela eta gure datuetan ere islatzen dela. Helduen belaunaldia murgildu den baserri giroko kulturatik hiri-kulturara egin du jauzi gazte-belaunaldiak. Biek ezagun dituzte beste belaunaldiko kultura eta ezaugarri nagusiak, baina beraien eguneroko ekintzak bakoitzak bere belaunaldikoak gordetzen ditu modu itxi edo laxoago batean.

4.1. Hizkuntza arlokako (lexikoa, morfologia, sintaxia, fonologia) berdintasun eta desberdintasunen azterketa.

4.1.1. Lexikoa

Lexikoari dagozkion 120 galderetan bi belaunaldien artean %50ean erantzun bera jaso da eta beste horrenbestetan erantzun desberdina.

Datu ikaragarritzat jotzen dugu hau. Eta aldi berean oso adierazgarria euskararen hizkera desberdinetan gertatzen ari den hizkuntza aldaketa garrantzitsua era gordinean azaltzen duelako.

Kultura propioaren fenomeno deskulturizatzaileak euskararen kasuan helduen belaunaldian ematen dira

batez ere. Eta hauen artean kokatzen ditugu adibidez, *sur*, *remolino*, *arkoiris*, *junio*, *inundasiño*, *arbol*, *enbudo*, *mantekilla*, *binagre*, *sien*, *tuerto*, *kostunbre*, *asul*... Denak hitz mailegatuak ditugu, jatorriz inguruko hizkuntzakoak izanik, jada propiotzat hartutakoak.

Belaunaldi zaharragokoek hitz hauen ordeztu oinarri dialektologikoa osatzen duten ondokoak darabiltzate: *egoaixe* edo *goikoaxe*, *zirimola*, *uztarku*, *bagilla*, *uriola*, *zugatza*, *onila*, *gurina*, *ozpina*, *lokoa* edo *garaunak*, *begibakarra*, *ekandua*, *urdira*... Hitz hauek osatzen dute hizkera horren “oinarri dialektologikoa” Bellman-en (1998) kontzeptua gure eginez.

“Oinarri dialektologikoa” hizkera bateko hiztun zaharrenek ekoizten duten edo erabiltzen duten korpusak osatzen du. Hiztun hauek ekoiztuko lukete hizkera horri dagokion corpusik eta “puruena”, berezkoena.

Era honetako ikerketetan garrantzi handikoa da kontzeptu hau. Izan ere hizkera bakoitzaren “jatorrizko” formak eta lexikoa zein den zehazteko balio du eta belaunaldien arteko hizkuntza desberdintasunak ikertzean belaunaldi bakoitzak erabiltzen duen corpusa neurri handi batean tipologia batean sartzeko erraztasunak ematen ditu.

Aldiz, belaunaldi gazteak, euskaraz eskolatua eta kulturizatua izan den ber, helduek erabiltzen dituzten hitzen ordeztu euskal ondareko hitzak erabiltzen ditu; eta honako hauek jaso dira erantzun legez: *egoaixe*, *aixesirimbola*, *ostadarra*, *ekaña*, *uriolak*, *suaitzak*, *tutue*, *guriñe*, *garune*, *begibakarra*, *oitorea*, *urdira*... Erantzun hauetan hizkera horren “oinarri dialektologikoa”ri dagozkion hitzak zein euskararen ondarekoak biltzen dira, geroago aipatuko den aldaera estandarren eragin nabarmena erakutsiz.

Gaztearen erantzun hauek bere osotasunean aztertzeko esan behar da erantzun anitzak ere bildu direla; hots, gazteak emandako hitz hauen ondoan beste erantzun batzuk ere badirela, kontzeptu bakoitzeko bi erantzun jaso baitira kasu batzuetan. Bigarren erantzun legez hiztun helduek erabiltzen dituzten hitzak ere bildu direla, alegia: hala nola, *inistuek* eta *tximistek*, *uriolak* eta *inundasiñoak*, *arbolak* eta *suaitzak*, *tutue* eta *enbudo*, *guriñe* eta *mantekiyek*, *tuerto* eta *begibakarra*, *asule* eta *urdira*. Honelako 11 kasu bildu dira lexikoan.

Gazteen hizkeran aipatu beharreko beste faktore garrantzitsu bat aldaera estandarren eragina da. Belaunaldi gaztearen eskolatzean hizkuntza estandarra da nagusiki erabili izan dena. Eskolatze honen bidez euskal kulturizazio bat jarri da abian belaunaldi honetan: eskolan irakasten diren kultur espresio eta erreferentziak jada ez dira arrotzak maizen; poliki-poliki euskaraz eta Euskal Herrian ekoiztutako kultur espresioak dira irakasten direnak. Honek eragin handia du gazteen formazioan eta euren kultura espresioa aldatu egin du eraginkortasunez.

Aldaera estandarrean eskolatzeak aldaera honetarik urrun diren gainerako hizkuntza aldaerak egoera diaglosiko batean ezarri ditu; hots, aldaera estandarreko ezaugarriak sartuz eta gailenduz doaz aldaera dialektal desberdinen barnean. Egoera diaglosiko honen azterketa sakona egiteko Euskal Herri osoko datuak ez badira ere (berez eremu handiagoak behar izaten baitira), eremu txikiagoetan, hizkeretan ere aztertzeko beta dugu ikerketa honen bidez.

Datuei erreparatzen badiugu ikus genezake gaztearen ahotan aldaera estandararekin lotura duten hainbat erantzun bildu direla. Hauen artean koka genitzake *ostadarra* (vs. *arkoiris*), *tximistek* (vs. *inisitu*), *ekaña* (vs. *junio*), *suaitza* (vs. *arbol*), *logela* (vs. *kuartu*), *tutue* (vs. *enbudo*), *guriñe* (vs. *mantekilla*), *begibakarra* (vs. *tuertoa*), *oiturea* (vs. *kostunbre*) eta *uridin* (vs. *asul*). Ondoko beste bi hauetan hitz berria erabili ordez hitzaren aldaera kultuagoa aukeratu da: *itargie* (vs. *idergi*), edo *labe* (vs. *laba*). Ulertzen dugu *itargi* forma aldaera kultuagoa dela *idergi* baino, hurbilago baitu estandarreko forma. Berdintsu esan genezake *labe* formaz, hain zuzen ere hiztegi batuko forma delako.

12 kasutan belaunaldi gazteak euskara estandarreko hitz edo aldaerak erabili ditu (%10). Ondorioz, esan genezake belaunaldi batean %10ean sartu dela euskara estandarra hizkera dialektal bateko lexikoan.

Azterketa honetan ez da hiztunen gaitasun pasiboa neurtzen. EHHA egitasmoan hiztunen ezagutza aktiboa eta pasiboa neurtzeko maisuki erabilitako datu-bilketa metodologia (Aurrekoetxea 1986) ez da honetan erabili. Horretarako datu-bilketan galderaz galdera lekuko edo informazio-emaleek beren kasa ematen zituzten erantzunez gain hitz berriak proposatzen ziren ezagutzen zituzten eta zein testuingurutan ezagutzen ziren galdetuz. Metodologia honek emaitza arras interesgarriak lortu zituen, nahiz oraindik ez diren behar bezalako sakontasunez ikertu. Ezaguna da edonork, hiztuna den bezainbatean, baduela hizkuntza bat aktiboki ekoizteko gaitasuna eta aldi berean baduela inoiz ekoitzi ez arren zenbait hitz eta esamolde ulertzeko gaitasuna. Gaitasun honi deitzen diogu pasiboa (ikus gehiagorako Aurrekoetxea 2002).

Gaitasun hau ikertzea albo batera utzi da ikerketa honetan. Izan ere, ikerketa-proiektu honek helburu metodologiko desberdinak ditu. Ez du soilik bariazio geolinguistikoen ikertzea helburu; honekin batera bariazio soziolinguistikoa ere ikertu nahi duelako.

Baina oso interesgarri izan liteke metodologia hori aplikatzea zera ikertzeko: belaunaldi helduek noraino diren gai belaunaldi gazteek erabiltzen dituzten aldaera estandarreko hitzak ulertzeko.

Belaunaldien arteko kultura aldaketa aipatu dugu gorago. Kultura aldaketa honek eragin zuzena du hizkuntzaren erabileran. Badira galduz doazen kontzeptuak, badira galduz doazen lanak eta lanabesak, ezezagun bihurtzen diren ekintzak...

Jaso diren datuetan kultura aldaketaren zantzuak agertzen hasiak dira. Tipologia garbia azaltzen dute kontzeptuen desagertzea adierazten duten erantzunik gabeko galderak. Erantzun eza izan daiteke bi arrazoi medio: edo kontzeptua ez ezagutzea, edo kontzeptua ezagutu arren ez gogoratzea bat-batean hitzik.

Gure ikerketan, eta lexikoari dagokionez, 6 kasutan gazteak ez du hitzik izan galdetu zaion kontzeptuaren gainean: ‘*morcilla*’, ‘*pollo*’, ‘*alfiler*’, ‘*pantorrilla*’, ‘*suspiro*’, ‘*yerno*’. Hauetako bat edo beste ez erantzutea harrigarri gerta dakiguke, baina gainerakoetan kultura aldaketa nabarmena gertatzen dela ondorioztatu behar da.

Kultura aldaketaren beste adierazpen bat kontzeptuen sinplifikazioa da: belaunaldi helduak bi hitz (*berna-anka*) dituen bitartean, gazteak bakarra du (*anka*) ...

Belaunaldi aldaketaren hirugarren tipologia hiztegiaren sinplifikazioa dugu: *silbota* “panza” (Azk. Hitz.) adieraztetik “*ombligo*, *cordón umbilical*” adieraztera pasatu da (hots, ‘*zil*’ adieraztera), *garauek* “*grano*” adieraztetik mota guztiak adieraztera, (tartean “*ántrax*” ere) pasatu da (alegia, azalean sortzen diren “*bulto*” guztiak), *katarroa* hitza “*constipado*” eta “*catarro*”, biak adierazteko erabiltzen da. Multzo honetan sartzen dugu *penea* hitza ere, “*pena*” eta “*compasión* (‘*errukia*’) biak adierazten ditu eta.

4.1.2. Morfologian

Izen morfologia eta aditz morfologia bereiz aztertuko ditugu lehen urrats gisa, nahiz gero batera ezarriko diren emaitzak.

4.1.2.1. Izen morfologia

22 galderetatik 17tan berdin jaso da bi belaunaldietako datuetan eta 5etan desberdin. Lexikoan lortu diren emaitzak alderatuz gero aldea ikaragarria da: lexikoan bi belaunaldien arteko erantzun berdinak %50 izan diren bitartean, izen morfologian %77,27 dira.

Aipatzen ari garen desberdintasunak ondokoak dira:

- helduak *alabea* – gazteak *alaba*
- helduak *itzosorarte* – gazteak *itxosorano*
- helduak *lar* – gazteak *larregi*
- helduak *birriten* – gazteak *bi bider*
- helduak *senan* – gazteak *selan*

Bost kasuotatik lautan (azken lauak) agertzen den bariazioa hizkera mailakoa da eta bi aldaerak “oinarri dialektologiko”tzat jo behar dira; biak koexistitzen direlako hizkera berean. Hala ere, hiztun gazteak aukeratu dituen aldaerak hizkuntza estandarretik hurbilago daude zalantzarik gabe helduak erabili dituenekin alderatuz.

Batetik *senan* – *selan* eta *lar* - *larregi* bikoteek biltzen dituzten aldaerek zein faktoreren (hizkuntzazko edo hizkuntzaz kanpokoaren) arabera agertzen diren jakitea ez da erraza, arrunt hedaturik daudelako. *Itzorosarte-itxosorako* bikotearen kasuan, denbora-espazioa kontzeptuetarako atzizki desberdina erabiltzea hizkera honetan nahiko galduta dagoela esan daiteke, sasoi bateko hiztunek ia atzizki bakarria erabiltzen baitute (-ra arte).

Bost erantzun desberdinotatik hizkerako “oinarri dialektologiko”tzat har ez daitekeen erantzun bakarria gaztearen *alaba* da. Hemen aldaera estandarren eragina ezin da zalantzatan ezarri, oso argia baita.

Dena den, kasu guztietan heldu eta gaztearen arteko desberdintasuna izen morfologiari dagozkion datuetan %22,72 da. Beraz, bigarren ondorioztat zera esan daiteke: gaztearen aukera hizkuntza estandar kultutik hurbilago dago helduarena baino.

4.1.2.2. Aditz morfologia

Aditz morfologian ikertzen diren 40 ezaugarritatik 18tan berdin jaso da heldu eta gazteen erantzunetan, baina 22tan desberdin.

Desberdintasun asko azaltzen dira, baina hauen garrantzia ponderatu behar da, ez direlako denak maila berekoak. Batzuk desberdintasun fonologikoak dira; hala nola *dotzo* / *otze*, *dotzies* / *otzes*, *dotzogu* / *odu*, *dotzie* / *otzie*, *deustesu* / *ostesu*, *dekia* / *deukie* (lehen beti helduarena eta bigarrena gaztearena izanik). Kasu hauetan ez dago sistema aldagetak, sistema bereko unitateak dira, nahiz halako arau fonologiko batzuen eraginean aldaera desberdina duten adizkiek bildu.

Ondoko beste hiru kasuetan bildu den desberdintasuna kulturala da, bi aldaerak hizkeraren barnekoak izanik: *al dau* / *leikite*, *al dau* / *leike*, *al dotzo* / *leikio* (lehen belaunaldi helduarena eta bigarrena gaztearena). Bi aldaera hauen artean erregistro kontua da desberdintasun bakarria. Kasu honetan ere sistema bereko adizkiak lirake.

Beste bi kasutan ere hizkerarenak diren aldaerak bildu dira: *ebesan* / *sauriesan*, *eban* / *sauen*. Baliteke aldaera hauetan zahar eta helduen hizkera, alde batetik, eta gazteena, bestetik, izatea aipatu beharreko ezaugarria. Izan ere, *hark* pertsonaren ezaugarria “Ø” izatetik “s-” izatera pasatu da, euskararen eremu gehiengan gertatzen den bezala. Aldaketa hau ezaguna da egoera diaglosikoan aurkitzen diren hizkeretan. Egoera diaglosikoan diren hizkerak irauteko erabiltzen duten bidea da: euren sistemari eutsi, baina indartsuagoa den aldaeraren ezaugarri bat bereganatuz lortzen dute irautea. Antzeko ezaugarri bat aipatzen du Christen-ek (1998: 57-58) Suitzako aleman dialektoan mintzo diren gazteen hizkeran: dialektoko “zero” atzizkiaren ordez aldaera estandar bezala atzizki bat erabiliz, nahiz ez den atzizki bera.

Azkenik, badira beste 4 ezaugarri, zeinetan aldaera estandarren eragina azaltzen den: *gintzesan* / *giñen*, *daus* / *ditu*, *yoa nintzen* / *nindoan*, *eukiosan* / *eukosan-eukasan*, Ø / *genbisen*. Batean edo bestean zalantzazkoa izan daitekeen arren, modu batean edo bestean denetan aldaera estandarren eragina dagoela esan daiteke. Lehen kasuan bi adizkiak hizkeraren “oinarri dialektologikoan” izanik ere, heldu / gaztearen aukeratzean gazteak eredu estandarretik hurbilagoa aukeratu du. Berdin esan daiteke *daus* / *ditu* kasuetan ere. *Yoa nintzen* / *nindoan* eta *eukiosan* / *eukosan-eukasan* kasuetan aldaera estandarren eragina adizkiaren forman ez ezik, adizkiaren aspektuan ere agertzen da, hain zuzen ere puntukaria eskatzen zelako egindako galderan. Azken kasuan, helduak ez du adizkirik aurkitu emandako esaldia itzultzeko orduan, gazteak estandarrekotik oso hurbil den batekin itzuli duen bitartean.

Ondorioz, aditz morfologian heldu eta gaztearen arteko erantzunen artean desberdintasun handia den arren, aldaera estandarren eragina %10ean kokatzen da, datu hauen arabera.

Morfologiaren bi atalak bilduz, 62 kasutatik 23tan berdin erantzun dute heldu eta gazteek (%37), eta 39tan desberdin (%63). Eta gazteen hizkeran euskara estandarrek duen eragina %8an kokatzen da.

4.1.3. Sintaxian

20 galdera egin dira ezaugarri sintaktikoak jasotzeko. Jasotzen diren erantzunen artean helduak eta gazteak 7tan berdin eman dituzte eta 13tan desberdin (%65).

Erantzun desberdinetan sakonduz, 13etatik bitan desberdintasun fonologikoak dira: *doas* / *as* eta *ikusi dot* / *ikusi ot*. Gorago esan bezala, hemen ere sistema bera jarraitzen dute bi kasuetan: lehenean osagarri zuzena zenbakari batekin denean adizkiak nola egiten duen komunztadura aztertzen izan da eta kasu honetan bietan plural markarekin egiten du. Bigarrenean “ikusi” aditzak zein laguntzaile hartzen duen objektua pertsona denean aztertzen da eta hemen ere bietan bi balentziadun adizkia erabiltzen da.

Ondoko bi erantzunek ere adizkiarekin dute lotura: batetik “jan” aditzaren aspektu puntukaria nola burutzen den aztertzen da: helduak *yaten dabil* eta gazteak *yaten dau* erantzun dute. Bigarrenean “lagundu” aditzaren laguntzailearen izaera bi ala hiru balentziaduna den aztertzen da: helduak *lagundu dotzo* eta gazteak *lagundu dau* erantzun dute; lehenak hirukoa eta bigarrenak bikoa.

Badira erantzun desberdintasun bi hizkuntzaren ahultze fenomenoekin, eta ondorioz deskulturazioarekin, lot daitezkeenak: lehenengoan helduak *yan in bear isin dau* vs. gazteak *yan dau* (‘no estaba rico pero se lo ha comido’ esaldiari erantzunez). Hilduaren erantzunean osagai asko dauden arren, aditz perifrastikoa izanik, galdegaigunean kokatzen denean

behar duen osagaia azaltzen du; gaztearenean, oster, ez dago behar-beharrezko den osagaia. Bigarrenak “deitu” aditzaren laguntzailearen izaera du aztergai: helduak *geitu in dostie* eta gazteak *deitu nostie* erantzun dute; itxura guztien arabera, ahultze fenomenoak paradigmaten sinplifikazioa ekarri du.

Beste lautan, azkenik, euskara estandarren eragin nabaria atzeman daiteke gazteen erantzunetan:

- helduak *akordeta nas ... aitekin* vs. gazteak *gurasoatas akordetan nas*. “Akordau” aditzaren osagarriaren kasu-markari dagokionez gaztearen hizkeran euskara estandarrean maiz agertzen den kasu-marka agertzen da. Ezaugarri hau estandarren eragintzat jotzen dugu. Bestalde, eta galdera honetan bilatzen zen kasu-markaren ezaugarria kontuan hartzen bada, helduaren erantzunean ere nabarmena da euskara estandarreko marka *–ekin*.
- helduak *urten dau* vs. gazteak *urten da*. “Urten” aditza eta bere aldaerak bi jokamolde erakusten dute euskararen eremuan zehar. Bizkaian oro har eta aztertzen den hizkeran modu transsitiboan jokatu izan da, baina gaztearen hizkeran, jokaera estandarren eraginez, laguntzaile intrantsitiboarekin agertzen da.
- helduak *bardin doste* vs. gazteak *bardin bardin yat*. “Bardin” hitzarekin egindako aditz perifrasetan bi posibilitateak agertzen dira: laguntzaile transsitiboa helduaren erantzunean eta intrantsitiboa gaztearenean.
- helduak *yoan in bear dosu* vs. gazteak *yoan in bearko sara*. “Behar” aditz modala aditz intrantsitibo batekin doanean sortzen diren aditz perifrasiaren laguntzaileari dagokionez helduak transsitiboa erabiltzen duen bitartean gazteak intrantsitiboa darabil. Euskara baturako bi erabilpenak onartuta dauden arren, hiztun helduak “behar” modalak eskatzen duen paradigma darabilen artean gazteak aditz nagusiak eskatzen duena darabil.

Honenbestez, esan daiteke euskara estandarren eragina %40an kokatzen dela syntaxian bildu diren datuen arabera.

4.1.4. Fonologian

Gorago, ikerketa honetan erabili den galdesorta aipatu denean, ez da fonologiari buruzko galderarik azaldu. Ez da galdesorta berezirik egin ezaugarri fonologikoak ikertzeko. Hori hurrengo ikerketa-proiektu baterako utzi zen, berariaz.

Baina hizkuntzaren gainerako parametroak ikertzeko bildutako datuetan informazio fonologiko asko dago eta informazio hori erabiliko da atal hau lantzean.

Lexikoan zehar hainbat ezaugarri fonologiko agertzen dira iruzkingai, baina bakar batzuetara bakarrik mugatuko gara ikerketa honetan:

a. Bokalarreko –g– hotsaren galera: belaunaldi heldutik gaztera ematen den aldaketa da: *eguski-euski*, *egur-eurra*, *aginke-ainke*. Irudi luke aski errotua dela ezaugarri hau eta belaunaldien arteko desberdintasunen artean baduela nola-halako irmotasun bat.

b. Yeismoa: euskararen geroago eta errotuago den ezaugarri honek belaunaldien arteko desberdintasun nabarmena erakusten du Dimako datuetan. Helduak jatorrizko ahoskatze-mota egiten duen bitartean, gaztea “yeista” da. Hauek dira jasotako erantzunak heldu-gazteen artean: *kinpulle-kinpuyek*, *kullara-koyarea*, *kutxillo-kutxiyoo*, *mantekilla-mantekiyea*; baina, alere kasu batean gazteak ere albokari ahoskatu du *orkatilla*.

c. Bustidura zaleagoa da gaztea, helduaren alboan: *bilusik-billusik*, *isen-ixena*, *abisen-abixena*, *atxamar-atzamarrak*, *atxaskal-atxaskalak* dira bildu diren datuetan heldu eta gazteen artean aurkitzen diren bikoteak.

d. Bokal aldaketak. Kasu asko dira bokal aldaketa erakusten dutenak helduen eta gazteen artean. Hona hemen lehena helduarena eta bigarrena gaztearena direlarik: *inotz-inuntza*, *etxoten-itxoten*, *burruntxali-burduntzalue*, *iñerrea-iñarrea*, *ekuondo-ukondoa*, *ortusik-ortosik*, *gixorik-geixorik*, *interru-intierrue*, *kanpasantu-kanposantue*, *amoma-amama*, *sikete-sikite*, *udebarri-udabarri*. Bokal aldaketa hauen sailkapena egin behar izanez gero, kasu bat baino gehiago agertzen zaigu: monoptongazio kasuak, asimilazio-disimilazio kasuak...

4.2. Datuen azterketa orokorra

Esku arteko datu guztiak taula batean emanez ondoko diagrama genuke.

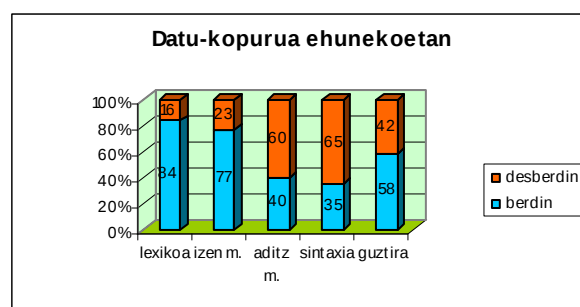

Diagrama honetan datuak ehunekoetan eskaintzen dira. Horrela uste dugu argiago geldituko dela parametro bakoitzean zein desberdintasun-maila dagoen heldu eta gazteen hizkeraren artean. Diagraman erantzun berdinen kopurua eta erantzun desberdinen

ehunekoa azaltzen da. Ikus daitekeenez, lexikoa da erantzun berdintasun handiena eskatzen duen parametroa (heldu eta gaztearen arteko erantzunetan %84 berdinak dira eta %16 desberdinak). Aski hurbiletik jarraitzen dio izen morfologiak, heldu eta gaztearen erantzunetan %77 berdinak direlarik.

Diagrama hau ondo ulertzeko ondoko oharra egin behar da: lexikoa aztertzerakoan bi gauza izan dira kontuan: edozelango desberdintasuna batetik, eta desberdintasun lexikala bestetik. Edozelango desberdintasuna diogunean, ondokoa adierazi nahi dugu: lexikoari dagokion ataleko heldu eta gazteen arteko erantzunen artean edozein desberdintasun hartu dela kontuan, desberdintasun lexikala izan, zein bestelakoa (fonologikoa, morfologikoa...). Aldiz, desberdintasun lexikala diogunean, etimologiazko desberdintasunak baino ez dira kontuan izan. Lexikoari dagokion atalean (4.1.1. atalean), hortaz, desberdintasun guztiak hartu dira kontuan; hortik sortzen da %50 kasutan erantzun desberdina jaso dela.

Atal honetan, ostera, desberdintasunak kontatzean desberdintasun fonologikoak ez dira kontuan hartu; desberdintasun fonologikoa izan duen erantzuna berdintzat jo da: helduak ahoskatutako *kinpulle* eta gazteak oguzitako *kinpuyek* berdintzat jo dira, kontsonante bustia era batera edo bestera ahoskatu ez dela kontuan izan (ezta, zertan esanik ez dago, bata mugagabea eta bestea mugatua bildua izatea). Honekin zera adierazi nahi dugu: lexikoan zein gainerako parametroetan desberdintasun fonologikoak ez direla kontuan izan; hots, parametro bakoitzari dagozkion ezaugarriak baino ez direla hartu.

Aditz morfologia eta sintaxian erantzun berdinak ehunekoak behera egiten du nabarmen: aditz morfologian erantzun berdinak %40 diren bitartean, sintaxian %35 baino ez dira.

Datu guztiak kontuan hartuz, erantzun berdinak lortu dira %58 kasutan. Eta, aldi berean, %42 kasutan erantzun desberdinak. Honek adierazten du belaunaldi batean hizkuntza ia erdia aldatu dela.

Uste dugu, bere horretan hartuz, datu hau ikaragarria dela. Gure hizkerek bizi duten egoera modu grafikoan erakusten du, zalantzarik gabe. Aldaketa egoera garrantzitsu batean dago murgildua hizkera hau. Eta ez da aztertzen dugun hizkera egoera berezian dagoelako, gainerako hizkerek ere antzeko egoera jasaten ari direla baita gure hipotesia. Hipotesi hau da, hain zuzen ere, ikerketa-proiektu hau abian ezarri duen zio nagusia.

Bestalde, datu kuriosoak eskaintzen ditu arlo honetan ikerketa honek: uste guztien arabera, lexikoa bada ere hizkera batean lehenik eta gehien aldatzen dena, datu hauen arabera gutxien aldatzen den parametroa da (%16). Oso hurbil du, hala ere, izen morfologia %23rekin.

Aldaketa nabarmenagoa da aditz morfologian eta batez ere sintaxian. Bariazio handiena sintaxiak erakusten du: belaunaldi bien arteko datuen %65

desberdinak izanik, parametro honetan oso ezegonkorra da sistema.

Herrikako edo hizkerakako azterketa partzialetan lehenik eta orokorrean ostean hemen agertzen diren datuak berretsi behar badira ere, hipotesi hau ez da baztertu behar eta oso kontuan hartu beharko litzateke ahozko hizkera dialektalei buruzko edonolako ikerketak egitean.

Datuek erakusten dutenez, hizkera honek ez du barne kohesiorik; eta guztiz desegituratuta dagoela esan daiteke. Datu hauek gogoan izanik, galdetzen dugu ea defendagarria den hizkuntza sistema bakarra osatzen dutela. Galdetzen dugu ez ote duten bariazio handiegia erakusten sistema bat osatzen duela defendatzeko.

Gehiago oraindik, zalantza dugu sistema bat ala gehiago dauden bertan. Zalantza dugu ez ote diren hizkuntza sistema bat baino gehiago koexistitzen herri berean. Egia esan, zaila da jakintzaren gaurko egoeran sistema bat baino gehiago daudela defendatzea, hizkuntza sistema bi bereizteko metodologia eta prozedurarik oraindik ezagutzen ez denean.

Bide berean, galde genezake hizkuntza sistema batek norainoko desberdintasunak onartzen dituen; edo zein desberdintasun maila onar lezakeen bere baitan.

Jakina da hizkuntzaren dinamismoa dela eta ez dagoela hizkuntza sistema egonkorrik; hizkuntza etengabe aldatuz ari dela eta hizkuntzak bariazioa bere baitan daukan ezaugarria dela. Hori horrela izanik ere, eta hizkuntza sistema, dena delakoa izanik ere, etengabe aldatzen dela jakin arren, noiz esan dezakegu sistema batetik bestera pasatu dela, non amaitzen den bata eta non hasten den bestea?

Eta hizkuntza egoera honetan, hiztunek elkar ulertzen badute (zahar-heldu-gazte-ume harremanetan) edo elkar ulertzen den neurrian, hiztunok dugun (edozein hiztun osok duen) gramatika polilektalari esker da. Hau da, hizkuntza sistema desberdinetako, edo beste era batera esanda, gramatika desberdina duten hiztunak elkar ulertzeko duten gaitasuna dela medio ulertzen dutela, alegia.

Datu hauek eskutan, dialektologia tradizionalaren metodologia baztertu behar dela ikerketa berriak planifikatzean defendatzen dugu. Hizkera batek bere barne kohesioa galdua duenean eta belaunaldi batetik bestera hain desberdintasun handia erakusten duenean, ez du zentzurik hizkera hori azterteak metodologia soziolinguistikoa kontuan izan gabe. Zaharren hizkera jada ez da herri bateko hizkeraren ordezkatzailerik, ezaugarri soziolinguistikoko batzuk dituzten hiztunena baizik.

Ohiko monografia dialektalean erabiltzen den metodologia birplanteatu beharra dago, herri bateko hizkera osoki hartuz ikertu nahi bada behintzat.

4.2.1. Aldaera estandarren eragina

Galde daiteke zein paper jokatzeko duen hizkuntza edo aldaera estandarrek aztertzen dihardugun hizkuntza bariazio honetan.

Ikerketa honetan kontuan izan dugu faktore hau ere eta erantzun desberdintasuna azaltzen izan denetan aldaera estandarreko osagirik tartean dagoen aztertu dugu. Honela bariazioan osagai horiek zein rol jokatzeko duten eta zein den rol horren garrantzia zehazteko moduan izango gara.

Lexikoan %10ean kokatu dugu estandarren eragina; morfologian (izen eta aditzarena biak batera aztertuz) %8an; eta sintaxian %40an. Eta hiru parametroak batera ezarri %13an kokatzeko da estandarren eragina aztertzen dugun hizkeran eta erabili diren datuekin.

Honek esan nahi du Diman belaunaldi batean (helduen belaunalditik gazteen belaunaldira) %13an sartu dela aldaera estandarra, bertako “oinarri dialektala”ren kaltetan.

Eragin hau, kopurutan, askoz handiagoa da sintaxian gainerako parametroetan baino, diferentzia handiz.

5. Aurreko ikerketak eta oraingo hau erkatuz

Egoki ez eze beharrezko ere bada ildo soziolinguistikoari jarraituz jada burututako ikerketetako herri honetako datuak eta orain lortuak erkatzea.

Horretarako bi ikerketa erabiliko ditugu: lehena “Estandar eta dialektoen arteko bateratze-joerak (ikuspuntu teorikotik begirada bat)” (Aurrekoetxea 2004) eta bigarrena “Hizkuntza estandarren eta dialektoen arteko bateratze joerak” (Aurrekoetxea 2006). Ikerketa bakoitzean galdesorta desberdina erabili da; gauza bera esan behar da informazio-emaleei dagokionez, ikerketa bakoitzean desberdinak erabili direlako. Ikerketa hauetan Arratiako hizkeretan ematen den aldaera estandarren eragina neurtzea zen helburu, hiru belaunaldi kontuan hartuz: zaharrak, helduak eta gazteak. Diman erabili ziren informazio-emaleak oraingo honetan erabili dena baino gazteagoak ziren eta, ondorioz, datuetan zertxobait eragin lezakeela uste dugu. Hala ere, lehenbiziko hurbilketa egiteko baliagarriak direla ezin da ukatu.

Desberdintasun hauez gain, esan behar da aurreko biotako xedea eremu batean aldaera estandarren eragina neurtzea zela eta oraingo honetan bi belaunaldiren arteko desberdintasunak zertan maramitzen diren zehaztea.

Sintaxian agertzen dira euskara estandarren ezaugarrien erabilpen handienak: lehen ikerketan (Aurrekoetxea 2004) %57tan, bigarren ikerketan (Aurrekoetxea 2006) %44tan eta oraingo honetan %40an.

Hiruzpalau ohar datu hauei buruz: lehena euskara estandarreko ezaugarrien erabilera altua. Ikaragarria deritzogu beste behin kopuru handi honi. Nola baita ulertarazteko kontuan izan behar da azterketa honetan erabili diren bi belaunaldien artean desberdintasun esanguratsu bat dagoela: helduen belaunaldia hizkuntza arrotz batean kulturizatua (eskolatua) izan dela, belaunaldi gaztea euskaraz kulturizatua izan den bitartean.

Bigarren oharra: aldaera estandarreko ezaugarri gehien bildu duen hizkuntza parametroa sintaxia dela. Ezaugarri hau ez da Diman bakarrik jaso, hain zuzen ere 2006ko ikerketan Arratia osoko herrietan jaso baita (Aurrekoetxea 2006: 144):

“Hizkuntza arlokako datuak aztertutik Arratian egin den ikerketa honetan hizkuntza aldaketaren aitzindaritza datu morfosintaktikoek erakusten dute. Artean izan ezik beste herri guztietan kanpoko ezaugarrien kopuru handienak arlo honetan biltzen dira. Emaitzak bi multzotan sailkatu [...]: batetik, Zeanuri (%26), Areatza eta Artea (%25na) eta Igorre (%24) agertzen dira kopuru berdintsuekin; bestetik, Lemoa eta Dima askoz ere kopuru handiagoekin baina ezaugarri morfosintaktikoak gailen dituztela (%42 eta %44, hurrenez hurren). Hots, datu morfosintaktikoak izango lirateke aldaketaren aitzindariak.”

Orain artean uste zenaren kontrakoa erakusten dute datu hauek.

Hirugarren oharra: kopuru berdintsuak erakusten dira hiru ikerketetan: lehenengoan (Aurrekoetxea 2004, 54) %43, bigarrenean %44 (Aurrekoetxea 2006: 144) eta oraingo honetan %35. Handienetik txikienera: 9 puntuko desberdintasuna. Kopuru berdintasun honek nolabaiteko bermea ematen die ikerketa hauei.

Lexikoari dagokionez, ikerketa honetan %10ean kokatu dugu estandarren eragina; baina aipatzen ari garen aurreko bi ikerketetan %34koa da (Aurrekoetxea 2004, 54; Aurrekoetxea 2004, 144). Desberdintasun handia erakusten dute; datuok begi aurrean ikerketan sakondu beharra azaltzen da.

Morfologian (izen eta aditzarena biak batera aztertuz) %8an oraingoan kokatu da euskara estandarren eragina; lehen ikerketan, aldiz, %49an (Aurrekoetxea 2004, 54). Bigarren ikerketan datu morfologikoak eta sintaktikoak batera aztertu ziren eta sintaxiari dagokion parrafoan aipatu dira.

Eta orokorrean parametro guztiak batera ezarri, %13an kokatzeko da euskara estandarren eragina hizkera honetan. Datu hau aurreko ikerketaren emaitzekin ia-ia bat dator, ez Dimako datuekin, baina bai Arratia osokoekin (Aurrekoetxea 2006: 143):

“Datuak kontrastatu eta ziurtasun batekin tratatzen hasteko ikerketa gehiago egin behar den arren, eta datu hauek huts-hutsean hartuz, esan daiteke Arratian, orain arteko bilakaera ikusiz eta

aldaketarik ematen ez bada, belaunaldi bakoitzean gutxi gora-behera %10ean galtzen dela bertako hizkera.”

6. Ondorioak

Garatzen ari garen “Euskal atlas geozoiolinguistikoa” ikerketa-proiektuaren barnean kokatzen den Dima herriko hizkeraren azterketa egin da artikulu honetan. Azterketa belaunaldi biren arteko hizkuntza harremanetan oinarritzen da: helduen belaunaldia eta gazteena. Belaunaldien arteko ohiko desberdintasunez gain, kasu honetan beste hau ere gaineratu behar da: belaunaldi heldua hizkuntza arrotzean kulturizatu den bitartean belaunaldi gaztea euskaraz eskolatua izan dela.

Ikerketa honen emaitzetan lehen ondorio nagusia ondokoa da: ikerketa honek erakusten du hizkuntza bariazio ikaragarri handia gertatzen ari dela Dimako hizkeran gaur egun. Bariazio hau uste baino handiagoa da eta norabide desberdinetan gauzatzen da: aldaera estandarrenazko joera eta belaunaldien arteko kulturizazioa. Bi belaunaldien arteko hizkuntza harremanek erakusten dute ez dagoela kohesio linguistikoa handirik.

Sintaxia da parametro deskohesionatuena datuen %65 desberdina baita bi belaunaldien artean. Aditz morfologia dator hurrengo datuen %60 desberdinak direlarik. Ondoren izen morfologia %23rekin eta azkenik lexikoa %16rekin.

Hiru parametroak (lexikoa, sintaxia eta morfologia) kontuan hartuz %42 kasutan erantzun desberdinak bildu dira. Honek adierazten du belaunaldi batean hizkuntza heren bat aldatu dela.

Uste dugu, bere horretan hartuz, datu hau ikaragarria dela. Gure hizkerek bizi duten egoera modu grafikoa erakusten du, zalantzarik gabe. Aldaketa egoera garrantzitsu batean dago murgildua hizkera hau. Eta ez da aztertzen dugun hizkera egoera berezian dagoelako, gainerako hizkerek ere antzeko egoera jasaten ari direla baita gure hipotesia. Hipotesi hau da, hain zuzen ere, ikerketa-proiektu hau abian ezarri duen zio nagusia.

Ikerketak erakusten duen bigarren ondorioa ondokoa da: euskara estandarra izan dela hizkeraren kohesio ezaren eragile bat: euskara estandarren eragina handia da hizkera honetan eta belaunaldien arteko kohesio linguistikoa ezaren eragile zuzena da. Batzaz beste %13an kokatzen da aldaera honen eragina hizkera honetan.

Hirugarren ondorioa, hizkera honek eta oro har hizkera guztiek, bizi duten hizkuntza egoeraz hausnarketa handia egin behar dela. Hizkera honetan hizkuntza sistemak erakusten duen barne kohesio oso urria, pobrea da. Sistema baten ordeztu biren koexistentzia planteatzea ez ote den zilegi galdetzen diogu gure buruari. Agian heldu da hizkuntza sistema bat bitan banatzeko beharrezko ezaugarrien izaera eta kopuruaz hitz egiteko garaia. Hipotesi moduan

aurkeztzen dugun ideia hau ondoko ikerketen bidez sakondu behar da.

Eta, azkenik, laugarren ondorio bat ere aipatu beharko genuke: ikerketa honek erakusten du hipotesi berriak egin behar direla eta metodologia berria erabili behar dela ahozko hizkerak ikertzean. Jada ez da baliagarria ohiko dialektologian erabiltzen den metodologia; ikusmolde soziolinguistikoa izatea ezinbestekotzat jo behar da herri bateko hizkuntza ezaugarrien azterketa sakona egin nahi bada.

7. Aipamenak

- Auer, P., 1998, “Dialect Levelling and the Standard Varieties in Europe”, *Folia Linguistica* XXXII/1-2, 1-9.
- Auer, P. / F. Hinskens, 1996, “The Convergence and Divergence of Dialects in Europe. New and not so New Developments in an Old Area”, *Sociolinguistica* 10, 1-30.
- Aurrekoetxea, G., 1986, “Euskal Herriko Hizkuntza Atlas (EHHA): inkesta metodologia eta ezezko datuak”, *Euskera* XXXI, 413-424.
- Aurrekoetxea, G., 2002, “Algunas consideraciones sobre la contrapregunta en las encuestas lingüísticas”, in L. Rabassa (arg.), *Mélanges offerts à Jean-Louis Fossat, Cahiers d’Etudes Romanes*, CerCLid 11/12, 57-65.
- Aurrekoetxea, G., 2003, “Euskalkiak estandarren uholdepean (Arratiako kasua)”, in *Ahozketasuna Aztergai, Mendebalde Kultur Elkartea*, Bilbo, 167-178.
- Aurrekoetxea, G., 2004, “Estandar eta dialektoen arteko bateratze-joerak (ikuspuntu teorikotik begirada bat)”, *Uztaro* 50, 45-57.
- Aurrekoetxea, G., 2006, “Hizkuntza estandarren eta dialektoen arteko bateratze joerak” in J. Lakarra & J. I. Hualde (arg.), *Studies in Basque and Historical Linguistics in Memory of R. L. Trask*. R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzat eta hizkuntzalaritza historikoz, *ASJU* XL: 1-2, 133-160.
- Aurrekoetxea, G., 2007, “El declive de los dialectos vascos”, in G. Colón & L. Gimeno (eds.), *Ecología lingüística i desaparició de llengües*, Universitat Jaume I, Castelló de la Plana, 65-92.
- Aurrekoetxea, G. & X. Videgain, 1993, “Euskal Herriko Hizkuntz Atlas: galdesorta”, *Euskera* 38, 529-647.
- Aurrekoetxea, G. & J. L. Ormaetxea, 2006, “Euskararen Atlas Sozio-Geolinguistikoa” ikerketa proiektua”, *Euskalingua* 9, 157-163 [www.mendebalde.com]
- Bellmann, G., 1998, “Between Base Dialect and Standard Language”, *Folia Linguistica* XXXII/1-2, 23-34.
- Cazacu, B., 1965, “Sur la dynamique des limites dialectales”, in *Actes du CILPhR (Strasbourg 1962)*, T. III., 1051-1072.
- Christen, H. 1998, “Convergence and Divergence in the Swiss German Dialects”, *Folia Linguistica* XXXII/1-2, 53-67.

- Kristiansen, T., 1998, "The Role of Standard Ideology in the Disappearance of the Traditional Danish Dialects", *Folia Linguistica* XXXII/1-2, 115-129.
- Martinet, A., 1939, "Description phonologique du parler franco-provençal d'Hauteville (Savoie)", *RLiR*, XV, 1-86.
- Pérez Landa, E., 2006, "Bokal-elkarketak beratarren hizkeran", *Uztaro* 57, 49-64.